

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

СТАРЕНЬКИЙ ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

УДК 343.13

**КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ЗАХИСНИКА
ЯК СУБ'ЄКТА ДОКАЗУВАННЯ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ**

**12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність**

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Погорецький Микола Анатолійович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри правосуддя

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України
Варфоломеєва Тетяна Вікторівна,
Академія адвокатури України,
ректор

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України
Татаров Олег Юрійович,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального процесу

Захист відбудеться «01» червня 2016 р. о 12 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.05 у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60, ауд. 253.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58, зал. № 12.

Автореферат розісланий «29» квітня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. П. Сиза

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Відповідно до частини другої ст. 59 Конституції України для забезпечення права на захист від обвинувачення в державі діє адвокатура. Реалізація цього конституційного положення має пріоритетне значення для кримінального провадження, особливо у досудовому розслідуванні, одним із завдань якого є захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, забезпечення яких покладається, у тому числі, і на захисника. Ефективне здійснення захисником своїх повноважень у досудовому розслідуванні можливе лише за умови наявності належних кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування та дієвих механізмів їх реалізації у досудовому розслідуванні.

Прийнятий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК), у порівнянні з КПК України 1960 р., ґрунтуючись на засадах змагальності, рівності, диспозитивності тощо, значно розширив кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, надавши йому повноваження щодо здійснення доказування. Водночас результати проведеного аналізу положень кримінального процесуального законодавства України, правозастосовної практики та опитування практичних працівників свідчать про те, що визначені КПК України кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування і механізми їх реалізації у досудовому розслідуванні є недосконалими та такими, що не відповідають ані змагальним засадам кримінального провадження у досудовому розслідуванні, ані потребам правозастосовної практики. Захисники позбавлені можливості ефективно здійснювати доказування у досудовому розслідуванні, а також забезпечувати належний захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного у досудовому розслідуванні, на це вказують 88 % опитаних адвокатів та 72 % суддів, що негативно позначається на виконанні завдань кримінального провадження та актуалізує наукове дослідження зазначених проблем.

Науково-теоретичним підґрунтям дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних фахівців, а саме: Ю. П. Аленіна, І. В. Басистої, Р. С. Белкіна, В. Д. Берназа, А. М. Бірюкової, Т. В. Варфоломєєвої, В. І. Галагана, Н. В. Глинської, І. В. Гловюк, В. М. Гмирка, В. Г. Гончаренка, І. В. Гори, В. О. Гринюка, М. Л. Грібова, Ю. М. Грошевого, В. А. Журавля, Я. П. Зейкана, О. В. Капліної, Є. Г. Коваленка, С. О. Ковальчука, В. А. Колесника, О. Ю. Костюченко, І. І. Котюка, О. П. Кучинської, Л. М. Лобойка, К. В. Легких, Є. Д. Лук'янчикова, М. М. Михеєнка, В. Т. Нора, М. А. Погорецького, С. Л. Савицької, Д. Б. Сергєєвої, Н. П. Сизої, С. М. Смокова, С. М. Стахівського, М. М. Стоянова, М. С. Строговича, О. Ю. Татарова, В. М. Тertiшника, В. М. Трофименка, Л. Д. Удалової, Ю. В. Хоматова, С. С. Чернявського, С. А. Шейфера, В. Ю. Шепітька, В. П. Шибіки, М. Є. Шумила, О. Г. Шило, О. Г. Яновської та інших, у яких досліджуються питання кримінального процесуального доказування, кримінальні процесуальні гарантії і діяльність захисника у кримінальному провадженні, та, зокрема, дисертації зарубіжних фахівців: І. Є. Мілової (1998 р.), В. В. Ясельської (1999 р.), Ф. Г. Шахкелдова (2001 р.), Л. В. Макарова (2002 р.), Г. І. Алейнікова (2004 р.), А. Д. Героєва (2004 р.), В. С. Попова (2005 р.), І. І. Схаляхо (2006 р.), М. Х. Бітокової (2008 р.), І. С. Краскової (2008 р.), Д. М. Ямбаєвої (2008 р.), А. Д. Аксєнова (2009 р.),

М. В. Антропова (2009 р.), Є. В. Кронова (2010 р.), а також вітчизняних учених: Н. М. Обрізан (2008 р.), В. О. Попелюшка (2009 р.), О. Ю. Ланя (2016 р.), присвячені безпосередньо питанням захисника як суб'єкта доказування у кримінальному процесі.

Проте комплексно проблемні питання кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, у тому числі й в умовах дії чинних КПК України та Закону України (далі – ЗУ) «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», не досліджувалися. Зазначене зумовлює необхідність подальших наукових розробок у цьому напрямі, свідчить про актуальність теми дисертації, що і визначило її вибір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація спрямована на реалізацію положень Указів Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» від 10 травня 2006 р. № 361/2006, «Про концепцію реформування кримінальної юстиції України» від 08 квітня 2008 р. № 311/2008 та виконана відповідно до пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., ухвалених Національною академією правових наук України (рішення від 24 вересня 2010 р. № 14-10), планів науково-дослідних робіт юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка за напрямом досліджень юридичного факультету «Доктрина права в правовій системі України: теоретичні та практичні аспекти» (номер теми 11БФ042-01, державна реєстрація 01111u008337), а також кафедри правосуддя. Тему дисертації затверджено Вченою радою юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 17 грудня 2015 р. (протокол № 5) та уточнено 29 лютого 2016 р. (протокол № 6).

Мета і задачі дослідження. *Метою роботи* є вирішення наукового завдання щодо розробки теоретичних, правових та праксеологічних засад кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких *задач*:

- визначити поняття доказування захисником у досудовому розслідуванні;
- сформулювати поняття захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні;
- надати визначення поняття кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні та встановити їх види;
- запропонувати визначення поняття механізму реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні;
- виокремити кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час проведення слідчих (розшукових) (далі – СРД) та негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) у досудовому розслідуванні;
- встановити кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час витребування документів, отримання речей і документів, опитування учасників кримінального провадження, залучення експерта у досудовому розслідуванні;

- розробити та надати пропозиції щодо удосконалення норм чинного законодавства України, які регламентують діяльність захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Об'єкт дослідження – доказування у досудовому розслідуванні.

Предмет дослідження – кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставлених у роботі мети й задач, специфіки об'єкта і предмета дослідження. Їх основу становить загальний *діалектичний* метод наукового пізнання реально існуючих явищ і процесів. Спеціальними методами дослідження, використаними в дисертації, є: *метод системного аналізу*, який використовувався в ході аналізу правових норм, що регламентують кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні (розділи 1–3); *системно-структурний* – при дослідженні змісту доказування захисником у досудовому розслідуванні (підрозділи 1.1), видів кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні (підрозділ 1.2); змісту механізму реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні (підрозділ 1.3); *порівняльно-правовий* – при дослідженні та аналізі норм вітчизняного і зарубіжного кримінального процесуального законодавства, що дало можливість внести конкретні пропозиції до чинного законодавства України (розділи 1–3); *формально-логічний (догматичний)* – при аналізі правових норм та їх формулюванні (розділи 1–3); *статистичні* – при узагальненні результатів вивчення практики, аналізі проблем, пов'язаних із реалізацією кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, та обґрунтуванні теоретичних положень роботи (розділи 1–3); *соціологічні* – забезпечили проведення опитування, використання результатів анкетування суддів, слідчих, прокурорів, адвокатів (розділи 1–3). Названі методи використовувалися в роботі у взаємозв'язку і взаємозалежності, що забезпечило всебічність, повноту та об'єктивність дослідження.

Емпіричну базу дослідження становлять результати узагальнення слідчої та судової практики щодо реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні (500 кримінальних проваджень); адвокатська практика (100 адвокатських запитів); практика ЄСПЛ та кримінальне процесуальне законодавство окремих зарубіжних країн; дані, отримані під час опитування 805 респондентів (200 слідчих, 120 прокурорів, 350 адвокатів і 135 суддів), а також особистий досвід здобувача, набутий під час стажування в ГСУ МВС України та в КДКА м. Києва.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням теоретичних, правових та праксеологічних засад кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, в якому обґрунтовується низка концептуальних і важливих для теорії й практики понять, положень, висновків та рекомендацій, одержаних автором особисто, серед яких найсуттєвішими є такі:

вперше:

- запропоновано визначення доказування захисником у досудовому розслідуванні як регламентовану кримінальним процесуальним законодавством пізнавально-практичну та розумову діяльність захисника, що полягає в отриманні доказів та їх використанні для обґрунтування ними своєї правової позиції, яка обумовлена власним об'єктом, предметом, метою, завданнями, засобами доказування для досягнення бажаного результату у досудовому розслідуванні;

- визначено поняття захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, під яким розуміється адвокат, який у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, наділений повноваженнями щодо здійснення доказування для реалізації функції захисту у досудовому розслідуванні;

- сформульовано поняття кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, під яким розуміються регламентовані кримінальним процесуальним законодавством умови, що забезпечують реалізацію повноважень захисника як суб'єкта доказування під час отримання доказів та їх використання для обґрунтування ними власної правової позиції у досудовому розслідуванні;

- розроблено класифікацію кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні за такими критеріями: 1) за джерелом нормативного закріплення; 2) за елементом правового статусу захисника; 3) за етапом доказування у досудовому розслідуванні; 4) за засобом отримання доказів у досудовому розслідуванні; 5) за метою проведення процесуальної дії; 6) за видом доказів, що отримує та використовує захисник; 7) за суб'єктом, що забезпечує отримання доказів захисником у досудовому розслідуванні;

- надано поняття механізму реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, під яким розуміється комплексна взаємодіюча система кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, що має нормативно-визначену правову форму й реалізується уповноваженими суб'єктами для забезпечення отримання доказів захисником та їх використання з метою обґрунтування власної правової позиції у досудовому розслідуванні;

- розроблено проект Інструкції про порядок зберігання речових доказів захисником у кримінальному провадженні;

- запропоновано процесуальний порядок тимчасового доступу захисником до речей та документів, що містять відомості, які становлять державну таємницю;

удосконалено:

- поняття кримінальних процесуальних гарантій, кримінальних процесуальних гарантій адвокатської діяльності;

- механізм реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування під час проведення СРД та НСРД у досудовому розслідуванні;

- механізм реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування під час витребування документів, отримання речей і документів, опитування учасників кримінального провадження та інших осіб, залучення експерта у досудовому розслідуванні;

набули подальшого розвитку:

- наукові положення щодо змісту кримінального процесуального доказування;
- пропозиції щодо надання захиснику права звертатися до слідчого судді з клопотанням про проведення СРД та НСРД;
- наукові ідеї щодо закріплення за слідчим суддею обов'язку прийняття рішення про ознайомлення захисника з результатами НСРД, що проводилися за його ініціативою;
- пропозиції про запровадження інституту приватної детективної (розшукової) діяльності для забезпечення здійснення доказування захисником у досудовому розслідуванні;
- наукові положення щодо порядку визнання доказами пояснень учасників кримінального провадження та інших осіб, отриманих захисником у досудовому розслідуванні.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертаційного дослідження мають прикладний характер і використовуються за різними напрямками діяльності, зокрема у:

- *нормотворчій діяльності* – для удосконалення норм кримінального процесуального законодавства України, що регламентує діяльність захисника у досудовому розслідуванні (лист Комітету з питань забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України № М-370/9-125 від 09.03.2016 р.);

- *практичній діяльності* – пропозиції та рекомендації, викладені у дисертації, впроваджені в практичну діяльність правоохоронних і судових органів й правозахисних організацій (акти впровадження ГСУ Національної поліції України від 04.03.2016 р.; ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.04.2016 р., Ради адвокатів м. Києва від 10.03.2016 р., КДКА м. Києва від 04.03.2016 р.);

- *навчальному процесі* – при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальний процес України», «Актуальні проблеми кримінального процесу України», «Участь адвоката в кримінальному провадженні», «Кримінальне процесуальне доказування», та при підготовці підручників, навчальних і довідкових посібників, методичних матеріалів та рекомендацій (акти впровадження Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 02.03.2016 р., Національної академії внутрішніх справ від 03.03.2016 р., Національного університету «Одеська юридична академія» від 14.03.2016 р., Львівського національного університету імені Івана Франка від 04.03.2016 р., Академії адвокатури України від 29.02.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертацію виконано самостійно. Викладені у дисертації положення, які становлять новизну роботи, розроблені автором особисто. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих праць, у дисертації не використовувалися. У статті, опублікованій у співавторстві з М. С. Цуцкірідзе, здобувачем самостійно сформульовано пропозиції щодо удосконалення процесуального порядку погодження клопотань про проведення НСРД, складання протоколів НСРД, розглянуто проблемні питання допустимості доказів, отриманих у результаті проведення НСРД, визначено підстави припинення проведення НСРД.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження оприлюднено у виступах автора на науково-практичних конференціях та круглих столах, а саме: «Європейські стандарти кримінального судочинства» (м. Донецьк, 2013 р.); «Малиновські читання» (м. Острог, 2013 р.); «Процесуальні, криміналістичні та психологічні аспекти досудового розслідування» (м. Одеса, 2014 р.); «Малиновські читання» (м. Острог, 2014 р.); «Актуальні проблеми виявлення та припинення злочинів» (м. Київ, 2014 р.); «Боротьба зі злочинністю: проблеми теорії та практики» (м. Київ, 2014 р.); «Актуальні питання доказів і доказування у кримінальному процесі» (м. Київ, 2015 р.); «Проблеми протидії злочинності у XXI столітті: вітчизняний та міжнародний досвід» (м. Чернігів, 2015 р.); «Інформаційне забезпечення розслідування злочинів» (м. Одеса, 2015 р.); «Малиновські читання» (м. Острог, 2015 р.); «Адвокатура: минуле та сучасність» (м. Одеса, 2015 р.); «Теоретичні аспекти організації досудового розслідування» (м. Харків, 2015 р.); «Застосування положень КПК України: проблеми та шляхи їх вирішення» (м. Ірпінь, 2015 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертаційному дослідженні, опубліковано у 23 наукових публікаціях, з них: 8 – у фахових виданнях України, 2 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 13 – у збірниках тез доповідей на науково-практичних конференціях і круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації, яка визначається її метою, задачами та предметом дослідження, композиційно складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг роботи становить 295 сторінок, із них основний текст викладено на 203 сторінках, список використаних джерел (510 найменувань) становить 54 сторінки та 3 додатки на 38 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; висвітлено ступінь вивчення проблеми; визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; охарактеризовано мету, задачі, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані про їх апробацію та впровадження, а також щодо публікацій, структури й обсягу роботи.

Розділ 1 «Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування та механізм їх реалізації у досудовому розслідуванні» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Захисник як суб'єкт доказування у досудовому розслідуванні»*, виходячи із функціональної структури кримінального процесу України, тенденцій розширення змагальних засад досудового розслідування, теорії людської діяльності та розвиваючи наукові позиції М. А. Погорецького та інших учених, робиться висновок про те, що доказування захисником у досудовому розслідуванні, як пізнавально-практична та розумова діяльність, має свою зовнішню і внутрішню структуру.

Зовнішніми структурними елементами доказування захисником у досудовому розслідуванні є два взаємозалежні та взаємопов'язані етапи: 1) отримання доказів; 2) використання отриманих доказів для обґрунтування ними своєї правової позиції.

Отримання захисником доказів у досудовому розслідуванні полягає у: 1) пошуку, виявленні (встановленні), витребуванні, вилученні фактичних даних та їх джерел; 2) перевірці, оцінці фактичних даних та їх джерел, їх процесуальному оформленні (закріпленні) й власне наданні фактичним даним та їх джерелам значення певного доказу у досудовому розслідуванні.

Використання захисником отриманих доказів передбачає обґрунтування ними своєї правової позиції у досудовому розслідуванні для: 1) заявлення клопотань про проведення СРД та НСРД; 2) заявлення клопотань щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження; 3) заявлення клопотань щодо застосування заходів безпеки; 4) заявлення протесту у формі клопотання, заяви, вимоги, заперечення (зауваження), скарги.

Внутрішніми структурними елементами доказування захисником у досудовому розслідуванні є: об'єкт, предмет, мета, завдання, засоби, результат і власне сам суб'єкт.

Об'єктом доказування захисником у досудовому розслідуванні є сукупність обставин, пов'язаних із вчиненням кримінального правопорушення, на підставі яких встановлюються обставини, що входять до предмету доказування захисником у досудовому розслідуванні.

Зазначається, що предмет доказування захисником у досудовому розслідуванні складають такі дві групи обставин: 1) обставини, що підлягають спростуванню; 2) обставини, що підлягають встановленню.

Метою доказування захисником у досудовому розслідуванні є спростування або встановлення обставин, що входять до предмету доказування захисником у досудовому розслідуванні, отриманими ним доказами. Виходячи з функціональної структури кримінального процесу України, робиться висновок, що мета доказування захисником у досудовому розслідуванні не співпадає з метою доказування сторони обвинувачення.

Завданням доказування захисником у досудовому розслідуванні є все те, що необхідно зробити для досягнення його мети.

Доводиться, що засоби доказування захисником у досудовому розслідуванні – це все те, за допомогою чого воно здійснюється: СРД, інші процесуальні дії (витребування документів, отримання речей і документів, опитування учасників кримінального провадження та інших осіб, залучення експерта), і, власне, докази. Засоби отримання доказів захисником у досудовому розслідуванні мають опосередковану та безпосередню форму.

Результатом доказування захисником у досудовому розслідуванні є реалізована мета. Результат доказування захисником може бути як позитивним, так і негативним.

Обґрунтовується, що суб'єктом доказування у досудовому розслідуванні є сам захисник, який здійснює функцію захисту у досудовому розслідуванні. Діяльність захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні обумовлюється його процесуальним інтересом, мотивами, професійними та іншими особистісними якостями. Такі категорії, як принципи (засади), стандарти, межі, контроль, гарантії (умови), хоча й характеризують і забезпечують діяльність захисника як суб'єкта

доказування у досудовому розслідуванні, проте не є її ані внутрішніми, ані зовнішніми структурними елементами.

Сформульовано поняття захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні та доказування захисником у досудовому розслідуванні.

У підрозділі 1.2 *«Поняття та види кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні»* на підставі аналізу наукових і правових джерел та матеріалів практики виокремлено ознаки кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні й на їх підставі сформульовано поняття кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні класифікуються: 1) за джерелом нормативного закріплення: а) міжнародні; б) національні; 2) за елементом правового статусу захисника: а) гарантії, що забезпечують реалізацію прав захисника як суб'єкта доказування; б) гарантії, що забезпечують виконання обов'язків захисником як суб'єктом доказування; 3) за етапом доказування у досудовому розслідуванні: а) гарантії, що забезпечують отримання доказів захисником; б) гарантії, що забезпечують використання захисником отриманих доказів для обґрунтування ними власної правової позиції; 4) за засобом отримання доказів у досудовому розслідуванні: а) гарантії, що реалізуються під час участі захисника як суб'єкта доказування у проведенні СРД; б) гарантії, що реалізуються під час участі захисника як суб'єкта доказування у проведенні НСРД; в) гарантії, що реалізуються при витребуванні захисником документів; г) гарантії, що реалізуються під час отримання захисником речей і документів; ґ) гарантії, що реалізуються під час опитування захисником учасників кримінального провадження та інших осіб; д) гарантії, що реалізуються під час залучення захисником експерта; 5) за метою проведення процесуальної дії: а) гарантії, що забезпечують отримання захисником доказів; б) гарантії, що забезпечують перевірку захисником отриманих доказів; в) за видом доказів, що отримує та використовує захисник: а) гарантії, що забезпечують отримання та використання захисником речових доказів; б) гарантії, що забезпечують отримання та використання захисником документів; в) гарантії, що забезпечують отримання та використання захисником висновків експерта; г) гарантії, що забезпечують отримання та використання захисником показань; 7) за суб'єктом, що забезпечує отримання доказів захисником – на гарантії, що забезпечуються: а) прокурором; б) керівником органу досудового розслідування; в) слідчим; г) детективом; ґ) слідчим суддею; д) представником ради адвокатів регіону.

У підрозділі 1.3 *«Механізм реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні»*, виходячи з результатів аналізу наукових джерел, вітчизняного та міжнародного законодавства, практики ЄСПЛ, правозастосовної практики, розглядається структура механізму реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Розвиваючи наукові позиції М. А. Погорецького та О. Г. Яновської, обґрунтовується, що механізм реалізації кримінальних процесуальних гарантій

захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні складається з трьох взаємозалежних і взаємопов'язаних елементів: 1) правова форма закріплення кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні; 2) суб'єкти реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні; 3) практична діяльність (повноваження) суб'єктів реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Зазначається, що правову форму закріплення кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні складають міжнародний та національний рівні.

Пропонується суб'єктів реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні класифікувати на дві групи: 1) суб'єкти, що реалізують кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, – власне сам захисник; 2) суб'єкти, що забезпечують і сприяють реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні: прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, детектив, слідчий суддя, представник ради адвокатів регіону.

Розглядаються повноваження суб'єктів реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Сформульовано поняття механізму реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Розділ 2 «Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у досудовому розслідуванні» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час проведення слідчих (розшукових) дій у досудовому розслідуванні»* робиться висновок про те, що закріплене у частині третій ст. 93 КПК України право захисника щодо отримання доказів шляхом ініціювання проведення СРД не відповідає ані змагальним засадам кримінального провадження, ані потребам правозастосовної практики, оскільки рішення про проведення СРД за ініціативою захисника приймають слідчий та прокурор, які мають протилежний процесуальний інтерес у здійсненні кримінального провадження. У зв'язку з цим, на практиці поширеними є випадки, коли слідчі та прокурори, не будучи зацікавленими у задоволенні клопотань захисників про проведення СРД, необґрунтовано відмовляють їм, умисно затягують строки їх розгляду або ж залишають їх без розгляду тощо. Таку думку висловили 94 % опитаних адвокатів. Зважаючи на вищезазначене, обґрунтовується, що рішення про проведення СРД за ініціативою захисника, в тому числі й інших суб'єктів сторони захисту, повинен приймати не слідчий чи прокурор, а слідчий суддя.

З метою забезпечення належних кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування під час проведення СРД у досудовому розслідуванні доводиться доцільність доповнення частини шостої ст. 223 КПК України абзацом третім у такій редакції: «Захисник, який бере участь у провадженні

слідчої (розшукової) дії, має право за власною ініціативною або на вимогу підозрюваного надавати короткі консультації».

На підставі результатів аналізу правозастосовної практики зазначається, що найчастіше кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування порушуються під час проведення обшуку, оскільки КПК України не містить належних механізмів їх реалізації. У зв'язку з цим, пропонується ст. 236 КПК України доповнити таким положенням: «Слідчий, прокурор, прибувши на місце проведення обшуку, зобов'язані роз'яснити особі її право на залучення захисника до проведення обшуку. Якщо особа, в якій проводиться обшук, заявляє клопотання про залучення захисника, процесуальна дія призупиняється до появи захисника, але не більше ніж на 2 години. У разі неможливості захисника прибути на місце проведення обшуку у визначений строк, слідчий, прокурор повинні вжити всіх необхідних заходів для забезпечення участі в його проведенні іншого захисника. Якщо особа відмовляється від залучення захисника до проведення обшуку, то слідчий, прокурор зобов'язані зазначити про це в протоколі обшуку, що засвідчується підписом особи».

У підрозділі 2.2 *«Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у досудовому розслідуванні»* за результатами аналізу матеріалів кримінальних проваджень зроблено висновок про відсутність ефективних кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні на етапі погодження слідчим, прокурором клопотань захисника про проведення НСРД, оскільки на практиці слідчі, прокурори за результатами розгляду клопотань захисників про проведення НСРД лише повідомляють їм про те, що відповідні клопотання будуть долучені до матеріалів кримінального провадження, не зазначаючи при цьому про результати розгляду, або ж необґрунтовано відмовляють у задоволенні відповідних клопотань. Така практика надання слідчими, прокурорами відповідей на клопотання захисників про проведення НСРД зумовлена тим, що відомості про факт і методи проведення НСРД є об'єктом державної таємниці, а тому вони розголошенню не підлягають. Наявність цієї проблеми призводить до того, що захисники не лише обмежені у їхньому праві щодо отримання доказів шляхом ініціювання проведення НСРД, а також позбавлені можливості реалізувати право щодо оскарження рішення слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення НСРД.

У зв'язку з цим пропонується частину третю ст. 246 КПК України викласти у такій редакції: «Рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених цим Кодексом, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, а також за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи». Окрім того, з метою забезпечення належних кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування під час проведення НСРД у досудовому розслідуванні, а також гарантій нерозголошення відомостей, що становлять державну таємницю, обґрунтовується необхідність ст. 248 КПК України доповнити частиною шостою такого змісту: «У разі постановлення слідчим суддею ухвали про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії,

ініційованої стороною захисту, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, в останніх відбирається розписка про нерозголошення факту проведення такої дії». Такі пропозиції підтримують 98 % опитаних адвокатів, 86 % суддів.

Доводиться, що для забезпечення реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування під час проведення НСРД у досудовому розслідуванні у матеріалах кримінального провадження мають бути наявні процесуальні рішення, на підставі яких проводилися НСРД, а також клопотання про проведення НСРД, з яких у встановленому порядку уповноваженими особами знято гриф секретності. Відповідний гриф секретності повинен зніматися або після проведення відповідних НСРД, або перед відкриттям матеріалів кримінального провадження іншій стороні.

Розділ 3 «Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час проведення інших процесуальних дій у досудовому розслідуванні» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час витребування документів у досудовому розслідуванні»*, виходячи з результатів аналізу правозастосовної практики, а також опитування практичних працівників, звертається увага на відсутність механізмів реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування під час витребування документів у досудовому розслідуванні. Таку думку висловили 82 % опитаних адвокатів.

Зазначається, що на практиці витребування захисником документів або їх копій здійснюється шляхом подання адвокатських запитів у порядку, передбаченому ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», на що вказують 97 % опитаних адвокатів.

За результатами аналізу адвокатських запитів, а також зважаючи на досвід окремих зарубіжних країн (Киргизької Республіки, Вірменії, Білорусії, Казахстану, Молдови, Туркменістану, Азербайджану та ін.), пропонується нормативне закріплення права захисника витребувати оригінали документів або їх копії, завірені в установленому порядку.

Обґрунтовується, що захисник повинен мати право витребувати будь-які документи, які необхідні для надання правової допомоги, окрім тих, що становлять державну та службову таємницю. Таке право передбачено, наприклад, в КПК Вірменії.

На підставі результатів аналізу матеріалів кримінальних проваджень робиться висновок про те, що на практиці непоодинокими є випадки, коли слідчі, прокурори та слідчі судді не визнають доказами документи, отримані у результаті подання адвокатських запитів, оскільки вони, на їхню думку, не відповідають вимогам допустимості доказів. Для вирішення цього питання пропонується КПК України доповнити такою нормою: «Витребування захисником документів або їх копій, завірених у встановленому порядку, за винятком документів чи їх копій, що становлять державну та службову таємницю, здійснюється шляхом подання адвокатського запиту в порядку, передбаченому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

У підрозділі 3.2 «Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час отримання речей і документів у досудовому розслідуванні» зазначається, що КПК України не містить належних кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування під час отримання речей і документів у досудовому розслідуванні. З урахуванням цього доводиться необхідність доповнити КПК України таким положенням: «Захисник має право отримувати від учасників кримінального провадження чи інших осіб за їх згодою речі та документи, що мають значення для кримінального провадження. Захисник має право безпосередньо отримувати речі та документи у випадку їх виявлення, а також у ході огляду місця події, місцевості, приміщень, доступ до яких необмежений, огляду речей та документів за згодою осіб, які ними володіють, огляду житла чи іншого володіння особи за письмовою згодою осіб, які ними володіють. При отриманні від учасників кримінального провадження чи інших осіб, за їх згодою, речей та документів, а також у випадку їх безпосереднього виявлення чи проведення огляду захисником складається «Протокол отримання речей і документів», що має відповідати вимогам, передбаченим ст.ст. 104–107 цього Кодексу».

Запропоновано закріпити у частині шостій ст. 163 КПК України процесуальний порядок тимчасового доступу захисником до речей і документів, що містять відомості, які становлять державну таємницю.

Для забезпечення допустимості доказів, отриманих захисником, аргументується доцільність складання протоколу при вилученні речей і документів у ході застосування тимчасового доступу до них, що повинен відповідати загальним вимогам, передбаченим ст.ст. 104–107 КПК України.

Розроблено проект Інструкції про порядок зберігання речових доказів захисником під час здійснення кримінального провадження.

З метою забезпечення ефективних механізмів реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника під час отримання доказів у досудовому розслідуванні пропонується з урахуванням досвіду США, Казахстану, Російської Федерації, Киргизької Республіки та інших країн, запровадити інститут приватної детективної (розшукової) діяльності. З огляду на це обґрунтовується необхідність внесення відповідних доповнень до КПК України.

У підрозділі 3.3 «Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час опитування учасників кримінального провадження та інших осіб у досудовому розслідуванні» на підставі результатів аналізу положень кримінального процесуального законодавства, опитування практичних працівників робиться висновок, що чинний КПК України не містить належних кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування під час опитування учасників кримінального провадження та інших осіб у досудовому розслідуванні. Таку думку висловили 88 % опитаних адвокатів. У зв'язку з цим розроблено та запропоновано в КПК України передбачити процесуальний порядок проведення захисником опитування учасників кримінального провадження та інших осіб.

Доводиться, що за результатами проведення захисником опитування учасників кримінального провадження та інших осіб складається «Протокол опитування», який повинен відповідати вимогам, передбаченим ст.ст. 104–107 цього

КПК України. Сформульовано додаткові вимоги, яким має відповідати протокол опитування захисником.

Обґрунтовується теза, що хід і результати опитування захисником учасників кримінального провадження чи інших осіб обов'язково фіксуються за допомогою технічних засобів.

У підрозділі 3.4 «Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час залучення експерта у досудовому розслідуванні» звертається увага на те, що на практиці захисники не мають належних кримінальних процесуальних гарантій щодо залучення експерта у досудовому розслідуванні. Основними причинами цього є: 1) відсутність у захисників доступу до речей і документів, що зберігаються стороною обвинувачення; 2) неможливість своєчасно ознайомитися з висновком експерта, отриманим стороною обвинувачення, тощо. З огляду на це, враховуючи досвід окремих зарубіжних країн (Киргизької Республіки, Вірменії, Казахстану, Молдови, Російської Федерації, Туркменістану, Азербайджану, Білорусії та ін.), пропонується доповнити ст. 243 КПК України положенням, відповідно до якого на слідчих, прокурорів покладатиметься обов'язок повідомляти захисника про залучення ними експерта. Запропоновано перелік прав, якими повинен наділятися захисник при залученні експерта слідчим, прокурором. Обґрунтовується теза, що слідчий, прокурор зобов'язані ознайомити захисника з висновком експерта протягом трьох днів з моменту його отримання та надати йому копію висновку експерта, завірену в установленому порядку.

З метою забезпечення належних механізмів реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування під час залучення експерта у досудовому розслідуванні обґрунтовується необхідність доповнити ст. 245 КПК України абзацом другим у такій редакції: «При отриманні від учасників кримінального провадження чи інших осіб, за їх згодою, зразків для експертизи, а також у випадку їх безпосереднього вилучення, захисником складається «Протокол отримання зразків для експертизи», що має відповідати вимогам, передбаченим ст.ст. 104–107 КПК України. Захисник має право фіксувати хід і результати отримання зразків для експертизи за допомогою технічних засобів. За необхідності захисник має право залучити спеціаліста, експерта для отримання зразків для експертизи».

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації розроблено наукові положення та отримані результати, що спрямовані на вирішення наукового завдання щодо визначення теоретичних, правових і праксеологічних засад кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, та сформульовано висновки, пропозиції й рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни, зокрема:

1. Доказування захисником у досудовому розслідуванні – це регламентована кримінальним процесуальним законодавством пізнавально-практична та розумова діяльність захисника, що полягає в отриманні доказів і їх використанні для обґрунтування ними своєї правової позиції, яка обумовлена власним об'єктом,

предметом, метою, завданнями, засобами доказування для досягнення бажаного результату у досудовому розслідуванні.

2. Захисник як суб'єкт доказування у досудовому розслідуванні – це адвокат, який у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, наділений повноваженнями щодо здійснення доказування для реалізації функції захисту у досудовому розслідуванні.

3. Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні – це регламентовані кримінальним процесуальним законодавством умови, що забезпечують реалізацію повноважень захисника як суб'єкта доказування під час отримання доказів та їх використання для обґрунтування ними власної правової позиції у досудовому розслідуванні.

4. Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні поділяються: 1) за джерелом нормативного закріплення; 2) за елементом правового статусу захисника; 3) за етапом доказування у досудовому розслідуванні; 4) за засобом отримання доказів у досудовому розслідуванні; 5) за метою проведення процесуальної дії; 6) за видом доказів, що отримує та використовує захисник; 7) за суб'єктом, що забезпечує отримання доказів захисником у досудовому розслідуванні.

5. Механізм реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні – це комплексна взаємодіюча система кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, що має нормативно-визначену правову форму, й реалізується уповноваженими суб'єктами для забезпечення отримання доказів захисником та їх використання з метою обґрунтування власної правової позиції у досудовому розслідуванні.

6. Кримінальними процесуальними гарантіями захисника як суб'єкта доказування при проведенні СРД та НСРД у досудовому розслідуванні є: надання захиснику права звертатися до слідчого судді з клопотанням про проведення СРД; закріплення за захисником права за власною ініціативною або на вимогу підозрюваного надавати короткі консультації під час провадження СРД; забезпечення слідчим, прокурором, на вимогу особи, у приміщенні якої проводиться обшук, участі захисника; нормативного визначення обов'язку зазначення в протоколах СРД: дати проведення, часу початку і закінчення СРД, вказівки на необхідність роз'яснення прав і обов'язків учасникам СРД, інформації про наявність або відсутність додатків до протоколу; визнання доказів недопустимими, якщо вони отримані під час провадження СРД з істотним порушенням порядку їх проведення; надання захиснику права у випадках, передбачених КПК України, звертатися до слідчого судді з клопотанням про проведення НСРД; закріплення за слідчим суддею обов'язку відібрання у захисника як ініціатора проведення НСРД розписки про нерозголошення факту їх проведення; закріплення за слідчим суддею обов'язку прийняття рішення про ознайомлення захисника з результатами НСРД, що проводилися за його ініціативою; зняття грифу секретності з клопотань про проведення НСРД, процесуальних рішень, на підставі яких проводилися НСРД,

після проведення відповідних НСРД або перед відкриттям матеріалів кримінального провадження іншій стороні.

7. Кримінальними процесуальними гарантіями захисника як суб'єкта доказування під час проведення інших процесуальних дій у досудовому розслідуванні є: нормативне закріплення права захисника витребувати оригінали документів або їх копії, завірені в установленому порядку, за винятком документів, що становлять державну та службову таємницю, шляхом подання адвокатського запиту у порядку, передбаченому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; законодавче визначення обов'язкових елементів, з яких повинен складатися адвокатський запит; надання захиснику права звертатися з адвокатським запитом до фізичних осіб; установлення кримінальної відповідальності за відмову в наданні інформації на адвокатський запит захисника; нормативне закріплення права захисника складати протоколи отримання речей і документів у випадку одержання від учасників кримінального провадження чи інших осіб за їх згодою речей і документів, а також у випадку їх безпосереднього виявлення, проведення огляду; законодавче визначення порядку зберігання речових доказів захисником у кримінальному провадженні; нормативне закріплення процесуального порядку тимчасового доступу захисником до речей та документів, що містять відомості, які становлять державну таємницю; законодавче закріплення права захисника складати протокол вилучення речей і документів у ході тимчасового доступу до речей і документів; установлення кримінальної відповідальності за ненадання захиснику тимчасового доступу до речей і документів; запровадження інституту приватної детективної (розшукової) діяльності; надання поясненням учасників кримінального провадження та інших осіб, отриманих захисником, статусу доказів; нормативне закріплення процесуального порядку опитування захисником учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою; надання захиснику права складати протоколи опитування учасників кримінального провадження та інших осіб; нормативне закріплення за слідчим, прокурором обов'язку щодо повідомлення захисника про залучення експерта, надання захиснику часу для поставлення перед експертом додаткових запитань, ознайомлення захисника з висновком експерта протягом трьох днів з моменту його отримання та надання захиснику копії висновку експерта, завіреного в установленому порядку; надання захиснику права при отриманні від учасників кримінального провадження чи інших осіб, за їх згодою, зразків для експертизи, а також у випадку їх безпосереднього вилучення складати протокол; законодавче закріплення права захисника щодо залучення експерта для проведення додаткової або повторної експертизи.

8. З метою підвищення ефективності реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні, пропонується: 1) внести зміни до ч. 7 ст. 47, ч. 1 ст. 48, ч. 1 ст. 50, ч. 1 ст. 84, ч. 3 ст. 93, ч. 8 ст. 95, ч. 3 ст. 104, ч. 1, 2 ст. 163, ст. 166, ст. 243, ч. 3 ст. 246 КПК України та доповнити КПК України п. 7 ч. 2 ст. 87, ст. 93-1 «Засоби отримання доказів захисником», абз. 2 ч. 4 ст. 95, абз. 2 ч. 2 ст. 100, абз. 2 ч. 1 ст. 106, абз. 3 ч. 6 ст. 163, ч. 2 ст. 164, абз. 2 ч. 3 ст. 165, абз. 3 ч. 6 ст. 223, абз. 2 ч. 3 ст. 236, ч. 4 ст. 243, абз. 2 ч. 2 ст. 245, ст. 245-1, ч. 6 ст. 248; 2) внести зміни до п. 7 ч. 1 ст. 20, ч. 1, 2, 3 ст. 24 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Старенький О. С. Щодо визначення меж доказування у кримінальному провадженні / О. С. Старенький // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 1 (9): [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lj.oa.edu.ua/articles/2014/n1/14sosvkr.pdf>.
2. Старенький О. С. Участь сторін кримінального провадження у процесі доказування: проблемні питання нормативної регламентації / О. С. Старенький // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». – 2014. – № 3. – С. 305-316.
3. Старенький О. С. Поняття та види кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні / О. С. Старенький // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2014. – № 2 (49). – С. 140-152.
4. Старенький О. С. Структура кримінального процесуального доказування в діяльності захисника / О. С. Старенький // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2014. – № 3 (50). – С. 220-229.
5. Старенький О. Використання негласних слідчих (розшукових) дій як засобів доказування в кримінальному провадженні на досудовому розслідуванні / О. Старенький, М. Цуцкірідзе // Право України. – 2015. – № 1. – С. 152-161.
6. Старенький О. С. Доказування в кримінальному провадженні: до визначення поняття / О. С. Старенький // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2015. – № 1 (52). – С. 146-154.
7. Старенький О. С. Щодо визначення поняття та видів суб'єктів доказування в кримінальному провадженні / О. С. Старенький // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – 2015. – № 2 (101). – С. 126-129.
8. Старенький О. С. Кримінальні процесуальні гарантії використання захисником засобів отримання доказів у досудовому розслідуванні / О. С. Старенький // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 3. – С. 150-158.
9. Старенький О. С. Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій / О. С. Старенький // Вісник кримінального судочинства. – 2016. – № 1. – С. 146-153.
10. Старенький О. С. Отримання доказів захисником у досудовому розслідуванні шляхом застосування тимчасового доступу до речей і документів / О. С. Старенький // «Evropský politický a právní diskurz». – 2016. – № 1. – С. 199-203.
11. Старенький О. С. Оцінка доказів, як елемент процесу доказування / О. С. Старенький // Європейські стандарти кримінального судочинства : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 27 верес. 2013 р.). Ред кол. : О. О. Волобуєва, В. П. Горбачов, Д. С. Паламар. – Донецьк : ДЮІ МВС України, 2014. – С. 197-200.
12. Старенький О. С. Процесуальний статус суб'єктів доказування / О. С. Старенький // Малиновські читання : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Острог, 15–16 листоп. 2013 р.). – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2013. – С. 309-311.

13. Старенький О. С. Допустимість доказів отриманих в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій / О. С. Старенький // Процесуальні, криміналістичні та психологічні аспекти досудового розслідування : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 07 листоп. 2014 р.). – Одеса : ОДУВС, 2014. – С. 87-88.

14. Старенький О. С. Суб'єкти доказування в кримінальному провадженні / О. С. Старенький // Малиновські читання : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Острог, 14–15 листоп. 2014 р.). – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. – С. 279-280.

15. Старенький О. С. Межі доказування в кримінальному провадженні: до визначення поняття / О. С. Старенький // Актуальні проблеми виявлення та припинення злочинів : матер. кругл. столу (м. Київ, 27 листоп. 2014 р.) / ред. кол. С. С. чук, О. В. Хутор , В. Р. Сливенко, П. В. Дерев'янку, В. І. Василичук. – К. : ФОП Кандиба Т. П., 2014. – С. 168-169.

16. Старенький О. С. Проблемні аспекти здійснення стороною захисту доказування у кримінальному провадженні / О. С. Старенький // Боротьба зі злочинністю: проблеми теорії та практики : зб. наук. матер. кругл. столу (м. Київ, 19 лют. 2015 р.) / За заг. ред. к.ю.н., доц. В. О. Іващенко, д.ю.н., с.н.д. М. Л. Грібова, к.ю.н., доц. М. М. Пендюри. – К. : ФПФСП НАВС, 2015. – С. 63-65.

17. Старенький О. С. Класифікація суб'єктів доказування в кримінальному провадженні / О. С. Старенький // Актуальні питання доказів і доказування у кримінальному процесі : зб. матер. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 лют. 2015 р.). – К. : Прецедент, 2015. – С. 173-176.

18. Старенький О. С. Процесуальна форма отримання доказів у кримінальному провадженні: окремі проблемні питання / О. С. Старенький // Проблеми протидії злочинності у XXI столітті: вітчизняний та міжнародний досвід : матер. Міжнар. симп. (м. Чернігів, 24 квіт. 2015 р.) ; за ред. д.ю.н., проф. І. Г. Богатирьова / Буковин. держ. фін.-економ. ун-т, Апеляц. суд Черніг. обл. – Чернігів, 2015. – С. 142-144.

19. Старенький О. С. Етапи кримінального процесуального доказування / О. С. Старенький // Інформаційне забезпечення розслідування злочинів : матер. Міжнар. кругл. столу (м. Одеса, 29 трав. 2015 р.) / відп. за вип. : В. В. Тіщенко, О. П. Ващук; НУ ОЮА; ПРЦ НАПрН України. – Одеса : Юрид. літ., 2015. – С. 247-252.

20. Старенький О. С. Отримання доказів захисником шляхом ініціювання проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових дій): проблемні питання нормативно-правового регулювання / О. С. Старенький // Малиновські читання : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Острог, 13–14 листоп. 2015 р.). – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2015. – С. 222– 223.

21. Старенький О. С. Проведення опитування учасників кримінального провадження та інших осіб захисником як засіб отримання доказів у досудовому розслідуванні / О. С. Старенький // Адвокатура: минуле та сучасність : матер. V Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 14 листоп. 2015 р.) / уклад. : І. В. Гловюк, О. В. Малахова, Л. Ю. Чекмарьова ; відп. за вип. М. М. Стоянов. – Одеса : Юрид. літ., 2015. – С. 226– 227.

22. Старенький О. С. Реалізація права захисника на отримання доказів шляхом витребування від органів державної влади, органів місцевого самоврядування,

підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків ревізій, актів перевірок // О. С. Старенький // Теоретичні аспекти організації досудового розслідування : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 4 груд. 2015 р.). – Харків : ХНУВС, 2015. – С. 432– 435.

23. Старенький О. С. Отримання доказів захисником шляхом застосування тимчасового доступу до речей і документів, які становлять державну таємницю / О. С. Старенький // Застосування положень КПК України: проблеми та шляхи їх вирішення : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (до 3-ї річниці КПК України). – Ірпінь : Вид-во Нац. ун-ту ДПС, 2015. – С. 338– 340.

АНОТАЦІЯ

Старенький О. С. Кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2016.

У дисертаційному дослідженні розглядаються теоретичні, правові та праксеологічні засади кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні. Визначено поняття та зміст доказування захисником у досудовому розслідуванні. Обґрунтовано, що доказування захисником у досудовому розслідуванні як пізнавально-практична та розумова діяльність має свою зовнішню та внутрішню структуру.

Сформульовано поняття захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні. Надано визначення поняття кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні та встановлено їх види.

Запропоновано поняття механізму реалізації кримінальних процесуальних гарантій захисника як суб'єкта доказування у досудовому розслідуванні.

Виокремлено кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у досудовому розслідуванні. Визначено кримінальні процесуальні гарантії захисника як суб'єкта доказування під час витребування документів, отримання речей і документів, опитування учасників кримінального провадження, залучення експерта у досудовому розслідуванні.

Ключові слова: кримінальні процесуальні гарантії, захисник, досудове розслідування, доказування, суб'єкт.

АННОТАЦИЯ

Старенький А. С. Уголовные процессуальные гарантии защитника как субъекта доказывания в досудебном расследовании. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза;

оперативно-розыскная деятельность. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко. Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2016.

Диссертация состоит из введения, трех разделов, содержащих девять подразделов, заключения, списка используемой литературы и приложений. Во введении обосновывается актуальность темы исследования, ее связь с научными программами, планами, темами, определяется объект, предмет, цели и задачи диссертационного исследования, эмпирическая база, методологическая основа, сформулирована научная новизна. Указана практическая значимость и апробация полученных результатов.

В диссертационном исследовании рассматриваются теоретические, правовые и праксеологические принципы уголовных процессуальных гарантий защитника как субъекта доказывания в досудебном расследовании. Определено понятие доказывания защитником в досудебном расследовании, под которым следует понимать регламентированную уголовным процессуальным законодательством познавательную-практическую и умственную деятельность защитника, которая заключается в получении доказательств и их использовании для обоснования ими своей правовой позиции, обусловленной собственным объектом, предметом, целью, заданиями, средствами доказывания для достижения желаемого результата в досудебном расследовании. Обосновывается, что доказывание защитником в досудебном расследовании, как познавательная-практическая и умственная деятельность, имеет свою внешнюю и внутреннюю структуры. Внешними структурными элементами доказывания защитником в досудебном расследовании являются два взаимозависимых и взаимосвязанных этапа. Внутренними структурными элементами доказывания защитником в досудебном расследовании являются: объект, предмет, цель, задание, средства, результат и собственно сам субъект.

Сформулировано понятие защитника как субъекта доказывания в досудебном расследовании, под которым понимается адвокат, который в порядке, предусмотренном уголовным процессуальным законодательством, наделён полномочиями относительно осуществления доказывания для реализации функции защиты в досудебном расследовании.

Отмечается, что уголовными процессуальными гарантиями защитника как субъекта доказывания в досудебном расследовании выступают регламентированные уголовным процессуальным законодательством условия, которые обеспечивают реализацию полномочий защитника как субъекта доказывания во время получения доказательств и их использования для обоснования ими собственной правовой позиции в досудебном расследовании.

Разработана классификация уголовных процессуальных гарантий защитника как субъекта доказывания в досудебном расследовании по следующим критериям: 1) по источнику нормативного закрепления; 2) по элементу правового статуса защитника; 3) по этапу доказывания в досудебном расследовании; 4) по средству получения доказательств в досудебном расследовании; 5) по цели проведения процессуального действия; 6) по виду доказательств, которые получает и использует защитник; 7) по субъекту, который обеспечивает получения доказательств защитником в досудебном расследовании.

Определено понятие механизма реализации уголовных процессуальных гарантий защитника как субъекта доказывания в досудебном расследовании, под которым понимается комплексная взаимодействующая система уголовных процессуальных гарантий защитника как субъекта доказывания в досудебном расследовании, которая имеет нормативно-определенную правовую форму и реализуется уполномоченными субъектами для обеспечения получения доказательств защитником и их использования для обоснования собственной правовой позиции в досудебном расследовании. Выделены уголовные процессуальные гарантии защитника как субъекта доказывания при проведении следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий в досудебном расследовании. Определены уголовные процессуальные гарантии защитника как субъекта доказывания во время истребования документов, получения вещей и документов, опроса участников уголовного производства, привлечения эксперта в досудебном расследовании.

Ключевые слова: уголовные процессуальные гарантии, защитник, досудебное расследование, доказывание, субъект.

SUMMARY

Starenkyi O. Criminal procedural guarantees of the defender as a subject of proving in the pre-trial investigation. – *Manuscript.*

Thesis for the degree of candidate of legal sciences, specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; judicial expertise; operational search activity. – Kyiv National Taras Shevchenko University. Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

The dissertation is devoted to the theoretical, legal and praxeological principles of the criminal procedural guarantees of the defender as a subject of proving in the pre-trial investigation. The concept and the content of the defender proving in the pre-trial investigation are determined. It is substantiated that the defender proving in the pre-trial investigation as an informative-practical and mental activity has its external and internal structure.

The concept of a defender as a subject of proving in the pre-trial investigation is formulated. The definition of the criminal procedural guarantees of the defender as a subject of proving in the pre-trial investigation is given and their types are determined.

The concept of the mechanism of the criminal procedural guarantees realization of the defender as a subject of proving in the pre-trial investigation are proposed.

The criminal procedural guarantees of the defender as a subject of proving during the investigation (search) and covert investigative (detective) actions in pre-trial investigation are examined. The criminal procedural guarantees of the defender as a subject of proving during the discovery of documents, receiving things and documents, the survey of the criminal proceedings participants, involvement of the experts in the pre-trial investigation are determined.

Key words: criminal procedural guarantees, defender, pre-trial investigation, proof, subject.